

COMENTARIS FONÈTICS: IDEES I REALITATS

Que la fonètica experimental no ha resolt o no resol pas per ara, ni de molt, tots els problemes que se li confien, és innegable. El domini on estén i pot encara estendre la seva influència és vastíssim; els treballadors són relativament pocs i el seu utilitatge tampoc ha assolit un perfeccionament fins al desideràtum i, en general, el mètode, bé que entrat ja en l'esfera dels prestigis oficials, no compta amb la base d'una tradició venerable. Amb tot, no seria pas difícil aportar-li en haver adquisicions envejables i millores d'ordre pràctic immediat i notòries descobertes. Però on almenys sempre actua profitosa és en el plantejament i cimentació constant de noves qüestions. Ens ho comprova un senzill cop de vista a una gràfica de mitjana execució, sobre tot si es tracta d'una llengua com la catalana, tan poc sotmesa encara al control dels aparells.

Així, cenyint-nos a un cas concret, trobem que, per exemple, unes experiències realitzades per a l'obtenció de traçats conduents a una comprovació d'ordre tímbric de les vocals i que a l'ésser repassades no oferien netedat suficient per a l'estudi, ens cridaven l'atenció sobre fets de consonantisme ben alligonadors. Diguem, per abreviar, que aquests fets, comprovats allavors amb altres inscripcions, es reporten precisament al consonantisme i, dintre d'aquest, al qualificatiu de «sons explosius» donats correntment a *p*, *t*, *k*, independentment del lloc que ocupen en la paraula.

Tenim, doncs, que les consonants catalanes *p* (bilabial), *t* (postdental), *k* (velar) passen correntment com a articulacions iguals, exactes, «explosives» per ço que concerneix a la «manera d'articulació». Car, i aquí no ens en ocupem, és evident que difereixen ja correntment entre elles per ço que s'esguarda

«al lloc d'articulació». Però, ja és justa, ja és ben fundada l'aplicació que se'ls fa de consonants explosives? Ho són ben bé totes tres? I, fins suposant-ho així, no hi ha una diferència entre elles? La transcripció fonètica corrent, amb un signe únic (*p, t, k*), sense cap additament de signes modificatius presuposa, com es pot deduir, una resposta afirmativa a la primera pregunta, descartant, en conseqüència, i ja per endavant, la possibilitat de formular les altres.

Nogensmenys, les experiències més amunt al·ludides ens diuen ben altra cosa. Comparem, per exemple, la figura de registrament de la forma *tómba* amb la que dona, per exemple, la paraula *kórba* de la col·lecció obtinguda en el nostre laboratori particular, i veurem com es justifica la qüestió plantejada. Efectivament: El contrast entre les diferents fases de producció de *t-k* és vivíssim. Mentre per a la consonant postdental la línia normal s'eleva i es distén d'una manera notòria i sobtada, per a la consonant velar no es constata sinó una lleu tendència a l'elevació, no compareixent en la línia cap incident sensible que pugui atribuir-se al fenomen fisiològic, d'altra banda ja conegut, que se'ns revela en la *t*. Vol dir això, allavors, que la consonant velar no és en català una consonant de caràcter explosiu o momentani? Ate-nent-nos únicament als traçats al·ludits, és evident que no. Però, tenint en compte que els dits traçats són fornits per un tambor d'uns 10 mm. de diàmetre comportant, demés, una ploma inscriptiu de poca longitud, convé abans consultar ço que ens diuen els d'algunes altres (registrament respectiu de *(o)tórqa* i *kórba*) obtinguts amb un tambor de 30 mm.

En el cas de *t* de la forma ([*o*]tórqa), malgrat de constituir un exemple poc favorable per tractar-se de la consonant mentalment, si d'altra manera no, pronunciada entre vocals, veiem aparèixer encara fenòmens ben semblants als que observàvem per a la mateixa consonant ja esmentada. En canvi, ço que tot el més i amb una mica de bona voluntat no exempta de prejudici, volíem consignar com a «lleu tendència de realització igual» per a la *k* anterior se'ns manifesta aquí, amb un caràcter que no afronta el dubte. La consonant velar del nostre exemple, en aquest cas, s'acosta bona cosa, quant al traçat, a la consonant *t*. Repetim encara l'observació feta a propòsit del diferent diàmetre dels tambors per tal d'orientar-nos bé. Què, doncs, vol dir que la *k* primera no era explosiva i que ho és, en canvi, la segona que aca bem de comentar?

De cap manera. Les *k* d'ambdós exemples han tingut en llur producció fisiològica les mateixes particularitats. Experimentalment, però, ço que no ressortia en el traçat amb un mitjà d'experimentació, s'ha posat de relleu amb la utilització de l'altre. Així, doncs, les dues són «explosives» i, si la *t* conveníem que també ho era, la *k* i la *t* coincideixen! No. Aquí ve precisament la diferenciació i l'apreciació de l'ensenyança subministrada per l'aparell. Observi's com, no movent-nos ja de les figures al·ludides, l'ondulació ascendent i seguida de la *k*, amb tot i ésser ben sensible, no iguala pas ni de molt en intensitat la de la *t* bé que l'aventatja per ventura en la perseveració. De la qual cosa se'n dedueix que, fins admeses ambdues consonants com a «explosives», la llur força (?) d'articulació és diferent; i així sí, per a la *t* (i podríem dir també per a la *p*) aquella força és major que per a la *k*. I ço que ocorre per aquest grup de consonants sordes, podem sospitar ara amb bon fonament que ocorre també per a les sonores.

L'enunciat d'aquesta constatació, ja prou important d'ella mateixa, suscita inevitablement, entre altres, les preguntes: Com s'explica això? I, al cap de vall, a quin resultat porta? Car és indubtable que una raó o altra ha d'existir aclaratòria d'aquells fets. I aquesta raó, no sabríem nosaltres buscar-la enlloc si no fós en la mateixa estructura i caràcter de l'orgue bucal articulat: la part da darrera les dents per a la *t*, el vel del paladar per a la *k*.

El fet de tractar-se per a la consonant postdental, d'una zona d'articulació estable i dura, ens deixa comprendre com la força d'oclusió realitzada amb ella pot tenir resultats més precisos i fixos; com, per consegüent, la interrupció de l'aire expirat s'executa d'una manera ferma ocasionant, al resoldre's en explosió, un batement decidit de la ploma inscriptriu damunt de l'aparell. I al contrari: el lloc d'articulació de la consonant velar essent, normalment, tou i a l'ensems movable, pot produir la minva de força i de precisió en l'atur de l'aire i, per consegüent, un batement menor de l'explosió que es tradueix en una menor ascensió de la gràfica sobre la línia de base. No es pot perdre de vista, d'altra banda, que la columna d'aire expirat és també diferent en volum en ambdós casos i això ajuda encara a comprendre els fenòmens comentats. L'objecció veritable que poguéis fer-se en contra la sumària exposició que precedeix, adduint, per exemple, que per a la *p*, on aixímateix

el lloc d'articulació és tou i movable, el fenomen de la *k* no es presenta, ofereix en part un caire nou i delicat a la qüestió que no podem abordar aquí.

Tot això per ço que concerneix a una explicació plausible de les nostres experiències. Quant al resultat que deriva del seu estudi, anotem solament la possibilitat d'aclarir amb aquelles dades, enrobustides amb major nombre de casos investigats, certs canvis fonètics importants constatables en les diferents contrades. Així se'ns acut ja una explicació de la tendència, per exemple, a sonoritzar la consonant velar *k*, no precisament entre vocals (*paga*, *verruqa*, *ubaga*, etc.), sinó a la inicial de paraula: *gaball* per *cavall*, *gamell* per *camell*, etc. El qual fet, lleugerament assenyalat, compareix igualment dintre la història d'altres idiomes.

P. BARNILS.